

ابهامات قانون کاهش مجازات حبس تعزیری مصوب ۱۳۹۹

(تاریخ دریافت ۱۴۰۱/۰۵/۱۵، تاریخ تصویب ۱۴۰۱/۰۹/۱۸)

معصومه خدادادی

چکیده

قانون تعزیرات ۹۹ ضمن کاهش دادن مجازات (نه فقط حبس) برخی جرایم تعزیری، اکثر مفاهیم و نهادهای حقوق کیفری با حوزه آنها مانند جرایم قابل گذشت، تعدد جرم، تکرار جرم، مصادیق خاص شروع جرم و همکاری در جرم، کاهش مجازات، تبدیل مجازات، تعلیق مجازات، جایگزین های حبس، مجازات تکمیلی، نظام نیمه آزادی، نظارت با سامانه های الکترونیکی، نوشتن حکم و صلاحیت دادگاه ها را تغییر داده است. در نتیجه ابهاماتی در برخی از مواد قانون مجازات اسلامی و تعزیرات به وجود آمده است که از آن جمله مواد ۶۱۴ و ۶۲۱ و ماده ۱۱ تعزیرات می باشد. همچنین این قانون ابهامی را در صلاحیت دادگاههای کیفری ۱ و ۲ در رسیدگی به جرایم ماده ۳۰۲ مجازات اسلامی به وجود آورده است. روش تحقیق در مقاله حاضر توصیفی- تحلیلی می باشد؛ در این مقاله سعی شده است به این پرسش ابهامات موجود در قانون تعزیرات کدامند، پاسخ مناسب داده شود. بنظر می رسد برخی از مواد قانون تعزیرات و مجازات اسلامی دارای ابهام هستند که از آن جمله می توان به ماده ۶۲۱ تعزیرات در رابطه با جرم آدم ربایی و ماده ۳۰۲ در مورد صلاحیت رسیدگی به جرایم در دادگاه های ۱ و ۲ ابهام دارند. هدف از مقاله حاضر بررسی ابهامات موجود در قانون تعزیرات ۹۹ است.

واژگان کلیدی: کاهش مجازات، حبس تعزیری، تکرار جرم، اصلاحات قانون مجازات

مقدمه

از نظر افراد جامعه مجازات عادلانه مجازاتیست که شدت مجازات با جنایات انجام شده متناسب است. در پی چنین نگرشی، مخالفت انحراف از تناسب و نیاز به دفاع از جامعه واضح می باشد، هر چند امکان دارد در نهایت چنین انحرافی موجه باشد. دلیل اصلی منع مجازاتهای نامتناسب در سیستم بین الملل حقوق بشر؛ منع استفاده از ابزار انسانی و احترام به شرافت ذاتی آنها می باشد و البته این در سیستم های حقوقی داخلی هم مشاهده می شود.

در اصول تناسب جرم و مجازات در حقوقی کیفری از اهمیت زیادی برخوردارند؛ بر اساس دیدگاه کیفری مجرم باید به خاطر عملی که انجام داده است باید مجازات شود در صورتی که مجازات نشود، دوباره مرتکب یک عمل جنایی می شود. دیگران به ارتکاب جرم ترغیب خواهند شد (رویکرد بازدارنده). و مجرمان باید در حد مجاز مجازات شوند. نه بیشتر و نه کمتر اهمیت و ضرورت تحقیق در این است که قانون جدید با آنکه دارای مزایایی زیادی برای جامعه و بزهکاران دارد از سویی دارای تناقض و ابهاماتی هم است که نیاز است با شناسایی آنها و رفع ابهامات موجود در قانون تعزیرات ۹۹ راه اعمال عدالت هموار شود.

روش تحقیق در مقاله حاضر توصیفی- تحلیلی می باشد؛ در این مقاله سعی شده است به این پرسش ابهامات موجود در قانون تعزیرات کدامند؟ پاسخ مناسب داده شود. بنظر می رسد برخی از مواد قانون تعزیرات و مجازات اسلامی دارای ابهام هستند که از آن جمله می توان به ماده ۶۲۱ تعزیرات در رابطه با جرم آدم ربایی و ماده ۳۰۲ در مورد صلاحیت رسیدگی به جرایم در دادگاه های ۱ و ۲ ابهام دارند. هدف از مقاله حاضر بررسی ابهامات موجود در قانون تعزیرات ۹۹ است.

بخش اول: تعاریف

بند اول: تعریف مجازات

از لحاظ لغوی مجازات از ریشه «جزی»، لغت به معنای پاداش نیک یا بد می باشد؛ چنانکه در العین فراهیدی^۱ (فراهیدی، ۱۴۱۰ه ق ۱۶۴). المحيط، (ابن عباد، ۱۴۱۴ه ق ۱) لسان العرب (ابن منظور جمال الدین، ۱۴۱۴ه ق. ۱) و تاج العروس به همین معنا آمده می باشد.

قرشی در کتاب قاموس قرآن تفصیل داده است مبنی بر اینکه اگر بعد از ماده جزی حروف «با» و «علی» بیاید به معنای مکافات و مجازات می باشد، اگر حرف «عن» بیاید به معنای قضا و اداء می باشد و اگر بدون حرف جر و تعدی باشد به معنای کفایت نمودن می باشد. (قرشی، ۱۴۱۲ه ق. ۳۵) مجازات در اصطلاح حقوق با توجه به اهداف و حقیقت آن تعریف شده می باشد؛ یعنی برخی از تعاریف ناظر به اهداف مجازات می باشد و بعضی دیگر به حقیقت و ماهیت آن نظر دارد. سمیعی مجازات را با توجه به اهداف آن تعریف نموده است. مجازات مشقتی می باشد که هیأت جامعه به ۳ منظور مهم بر مجرم تحمیل می کند:

- منظور اول تلافی و قصاص جامعه می باشد از مجرم؛
- منظور دوم: اصلاح و تصفیه اخلاقی مجرم می باشد؛
- منظور سوم: مصونیت جامعه می باشد از افراد مجرم

هم چنین عوده در التشریع الجنایی ذیل عنوان «العقوبه» نیز مجازات را طبق اهداف آن تعریف کرده است عقوبت جزایی می باشد که برای مصلحت اجتماعی به جهت تمرد از اوامر قانونگذار مقرر شده است و مقصود از آن عبارت می باشد اصلاح افراد و حمایت از آنها در برابر مفساد و پلیدی ها، رهایی از جهالت، نجات آنها از گمراهی، آزاد نمودن بشر از انجام معصیت و هم چنین تشویق آنها در جهت اطاعت از دستورات و احکام قانونگذار (عوده، بی تا. ص ۶۰۹) اما عده ای دیگری از حقوق دانان مجازات را با توجه به حقیقت و ماهیت آن تعریف کرده است، از جمله علی آبادی در این زمینه می گوید: مجازات عبارت می باشد از تنبیه و کیفری که بر مرتکب جرم تحمیل می شود (علی آبادی، ۱۳۹۲، ۵) باهری نیز مجازات را با توجه به حقیقت و ماهیت آن تعریف نموده می باشد: مجازات عبارت می باشد از آزاری که قاضی به علت ارتکاب جرم و به نشانه نفرت جامعه از عمل مجرمانه و مرتکب آن برای شخص مقصر بر طبق قانون تعین می کند (باهری، ۱۳۹۴، ۲۷۶) اما فقها تعریف خاصی از مجازات اراء نکرده است و یا دست کم نگارنده به آن دست نیافته می باشد. تنها مرحوم آیت الله منتظری در کتاب دراسات فی ولایة الفقیه و فقه الدولة الإسلامية به صورت اجمالی در این زمینه مطالبی را بیان نموده است. (نجف آبادی منتظری، ۱۴۰۹ه ق ۴)

مجازات یا کیفر به معناست که اگر کسی عمل خلاف اخلاق عمومی یا عرف و عادت آن جامعه یا خلاف قانون انجام بدهد چون آن عمل بد است پس باید عقوبت و پاداش آن عمل را ببیند یعنی تنبیه شود و یا مجازات شود تا هم خود و هم دیگران متنبه شوند و دیگر آن عمل را انجام ندهند یعنی باید مشقت آن عمل را بچشد و متوجه شود نتیجه آن عمل بد چیست. حال در قانون به ازای هر عمل بد و خلاف که قانونگذار بیان نموده چه امری بد و خلاف است تنبیهی هم بیان کرده که به آن تنبیه مجازات و به آن عمل بد جرم می‌گوییم به طور ساده و عامیانه می‌گوئیم اعمالی که ممنوع است و کسی نباید آن را انجام دهد و برای جامعه خطر دارد و حتی آرامش مردم را به مخاطره می‌اندازد و فراتر از آن بیان می‌کنم برای مراودات اجتماعی مردم با مردم و مردم با جامعه و جامعه با مردم و دولت با مردم و مردم با دولت حتی روابط بین المللی خطر دارد و در روابط فرهنگی و اجتماعی و روابط اقتصادی و ... خطر دارد که نباید آن را انجام داد در صورتی که هر کس آن عملی را که قانون گذار آن را خلاف دانسته و بعنوان واژه جرم بیان نمود انجام مرتکب جرم شده و قانون گذار برای آن مجازات تعیین کرده و مقدار مجازاتش را همان قانون گذار پیش بینی کرده است که بدیهی ترین روش برای جلوگیری از آن عمل جرم و خلاف همین مجازات پیش بینی می‌نماید. (عزتی پور، ۱۳۹۱)

بند دوم: مفهوم حبس

مفاهیم نظری تعریف حبس حبس در لغت به معنای بازداشت، بند گردن، بستن، زندانی کردن و توقیف می‌باشد. در اصطلاح کیفری، زندانی نمودن افراد مجرم پس از محکومیت است و در اصطلاح حقوق، سلب آزادی تن است از شخص در محل معین به مدت نسبتاً طولانی است (اسدی، ۱۳۸۶، ۳۷)

بند سوم: تعریف تعزیر

تعزیر در لغت به معنای منع، یاری دادن و ادب کردن آمده است. (راغب، ۱۴۱۲ق، ۵۶۴) به مجازات‌هایی که مانع از انجام گناه می‌شود هم تعزیر گفته می‌شود. (ابن منظور، ۱۴۱۴ق، ج ۴، ۵۶۱) در ادبیات فقهی منظور از تعزیر مجازاتی می‌باشد که در شرع برای آن مقداری تعیین نکرده اند (شهید ثانی، ۱۴۱۳ق، ج ۱۴، ۳۲۵) و تعیین مقدار و نوع آن به حاکم شرع یا

قاضی واگذار نموده اند. تعزیر مجازات جرائمی که دین اسلام برای آنها کیفری تعیین نکرده است و تعیین مقدار و نوع آن به حاکم شرع واگذار نموده است. تعزیرات به دو گروه شرعی و حکومتی تقسیم شده اند؛ مجازات رعایت نکردن قوانین شرعی همانند انجام محرمات و ترک واجبات تعزیر شرعی و مجازات مخالفت با قوانین حکومتی مانند احتکار تعزیر حکومتی است. به بیان دیگر؛ تعزیر هر گونه مجازاتی را شامل می شود که مجرم را از تکرار جرم منصرف می کند. از این رو مجازات‌هایی مثل زندان، جزای نقدی، توقیف مال را در بر می گیرد البته عده ای از فقیهان بر این معتقد هستند که تعزیر به تنبیه بدنی اختصاص یافته است.

بند چهارم: تعریف جرم

از منظر حقوق کیفری، جرم عبارت است از فعل یا ترک فعلی که به موجب قانون مستلزم مجازات یا اقدامات تأمینی و تربیتی باشد. در بسیاری از نظام‌های کیفری، جرایم برحسب شدت و ضعف مجازات به خلاف، جنبه و جنایت تقسیم می شوند. بنابراین می توان گفت هر جرمی نوعی انحراف و کجروی محسوب می شود ولی هر انحرافی لزوماً جرم نخواهد بود. ماده ۱ قانون مجازات اسلامی مصوب سال ۱۳۹۲ تعریفی از جرم ارائه کرده است که عبارتند از:

قانون مجازات اسلامی مشتمل بر جرائم و مجازات های حدود، قصاص، دیات، و تعزیرات، اقدامات تأمینی و تربیتی، شرایط و موانع مسئولیت کیفری و قواعد حاکم بر آنها است. ماده ۲ قانون مجازات اسلامی مقرر می دارد: هر فعل یا ترک فعل که در قانون برای آن مجازات تعیین شده است جرم محسوب می شود. همانگونه که ماده فوق‌الذکر مقرر می دارد احراز جرم صرفاً ناشی از انجام فعل نیست. ترک فعل هم در قانون مجازات اسلامی مصداق ارتکاب جرم است. همانگونه که اقدام منفی به صورت فعل هم مشمول مجازات است انجام ندادن یک فعل و عدم اقدام به آن هم قابلیت پیگیری کیفری دارد و مجازات خاص خود را هم خواهد داشت. «جرم عمل یا خودداری از عملی است که مخالف نظم و صلح و آرامش اجتماع بوده و از همین حیث مجازاتی برای آن تعیین شده باشد». انجام تخلف و جرم از ناحیه افراد عموماً به صورت مختلف صورت می گیرد و بر اساس آن مجازات‌های مربوط به جرائم در قانون مدون

شده است. جرم، مخالفت با اوامر و نواهی کتاب و سنت یا ارتکاب عملی است که به تباهی فرد یا جامعه منجر شود. هر جرم، را کیفری است که شارع بدان تصریح کرده یا اختیار آن را به ولی سپرده است.

جرم، بیانگر این نکته است که آنچه را دولت جرم بشناسد، جرم است. بدین ترتیب، این تعریف، عملی را جرم محسوب می دارد که در قوانین جزایی بدان اشاره شده و در قالب تعیین کیفری خاص در ازای آن، مشمول ضمانت اجراهای دولتی قرار گرفته است. (شفیعی و همکار، ۱۳۹۷، ۸۷)

و مطابق قانون مجازات اسلامی، مصوب سال ۱۳۹۲ هر رفتاری اعم از فعل که در قانون برای آن مجازات تعیین شده است جرم محسوب می شود. (ساولانی، ۱۳۹۳، ۱۹)

بخش دوم: اصول و مبانی نظری تحقیق

قانونگذاری در حوزه جرایم و مجازاتها، امری پیچیده و چندوجهی می باشد و نه تنها بزه کاران و بزه دیدگان، بلکه عموم جامعه را تحت تأثیر قرار داده است. سرپیچی از قانون های اجتماعی همواره واکنش اجتماعی را به دنبال دارد. ضمانت اجرای نقض قانون را «مجازات» می گویند. اما با پر رنگ شدن نقش دولتها در تعیین جرائم و مجازاتها دادرسی و اجرای عدالت کیفری داخل در اعمال، حکم فرما شد و حیثیت عمومی جرائم بر وجهه خصوصی آنها غالب شپ و فرض بر آن شد که همه جرائم جنبه عمومی دارند مگر در موارد استثناء که دولت نفعی در تعقیب عاملان نمی بیند. مجازات ضمانت اجرایی است که موضوع آن جان، مال، آبرو و حیثیت اشخاص می باشد. با وجود همه ی تحولات حقوق جزا، هنوز اصل مجازات مستلزم حفظ نظم اجتماعی تصور می شود. مهم ترین نکته در اصل سزادهی نسبت میزان مجازات با جرم می باشد. قانون کاهش مجازات حبس تعزیری گامی در جهت تغییر، تبدیل، تخفیف، تعلیق مجازات حبس و در جهت کم کردن جمعیت کیفری زندانها می باشد، بر اساس قانون کاهش مجازات حبس تعزیری مصوب ۹۹، مجازاتهای مقرر در کتاب پنجم قانون مجازات اسلامی تعزیرات و مجازات های بازدارنده مصوب ۱۳۷۵/۳/۲ با اصلاحات و الحاقات کاهش پیدا کرده یا تبدیل می شود، که این قانون مشتمل بر ۱۵ ماده تصویب و به تأیید شورای نگهبان رسیده است. این قانون ضمن کاهش دادن مجازات (نه فقط حبس) برخی

جرایم تعزیری، اکثر مفاهیم و نهادهای حقوق کیفری با حوزه آنها مانند جرایم قابل گذشت، تعدد جرم، تکرار جرم، مصادیق خاص شروع جرم و همکاری در جرم، کاهش مجازات، تبدیل مجازات، تعلیق مجازات، جایگزین های حبس، مجازات تکمیلی، نظام نیمه آزادی، نظارت با سامانه های الکترونیکی، نوشتن حکم و صلاحیت دادگاه ها را تغییر داده است. این قانون حکمی شدیدتر نسبت به گذشته هم دارد و آن توسعه حوزه مجازات تکمیلی می باشد، چرا که این امر هم اکنون فقط در مجازات تعزیری درجه یک تا شش امکان پذیر است، در صورتی که قانون جدید اجازه صدور حکم به آنها در مجازات تعزیری درجه هفت و هشت را هم می دهد. از آنجا که مجازات تکمیلی یکی از انواع مجازات می باشد، باید قبل از وقوع جرم تعیین شود. این قانون با روش احصایی، چند جرم را نام برده و مجازات جدیدی کمتر از گذشته برای آنها انتخاب می نماید، در این روش، مجازات تعزیری جرایم ایراد ضرب و جرح عمدی، آدم ربایی، تخریب ساده، تخریب باغ دیگری، توهین ساده و افترا کاهش پیدا کرده است. در برخی موارد مجازات این جرایم فقط حبس بود که از میزان آن کم شده است. (فداکار، ۱۴۰۰، ۱۱-۱۰)

بند اول: بررسی قانون تعزیرات ۹۹

با بررسی موارد اصلاح شده در تعزیرات ۹۹ مشخص می شود اکثر جرایم علیه اموال و مالکیت و جرایم علیه حیثیت اشخاص، وصف جرایم قابل گذشت یافته اند. جرایمی از جمله جعل سند، استفاده از سند معقول، تخریب، تحریق، تصرف عدوانی علیه اشخاص خصوصی، استفاده از ضعف نفس، استفاده از سفید امضاء، اجبار و اکراه و تهدید برای اخذ نوشته و سند و امضاء، خیانت در امانت، سرقت ساده مال مسروقه کمتر از ۲۰ میلیون تومان و جرایم انتقال مال غیر و کلاهبرداری تا ۱۰۰ میلیون تومان و تمام جرایم در حکم کلاهبرداری و جرایم علیه حیثیت اشخاص از جمله توهین به اشخاص عادی نشر اکاذیب و افترا و سایر جرایم مندرج در ماده ۱۱ این قانون به عنوان جرایم قابل گذشت به شمار می روند. این اصلاحات تغییراتی را در حوزه آیین دادرسی کیفری به ویژه در ماده ۱۲ قانون آیین دادرسی کیفری به وجود آورده است و تعقیب متهمان جرایم ارتكابی یاد شده را منوط به شکایت شاکی خصوصی می داند و

با رضایت و گذشت شاکی در مرحله رسیدگی موجب صدور قرار موقوفی تعقیب و در مرحله اجرا موجب صدور قرار موقوفی اجرا می شود.

بند دوم: حوزه حقوق جزای عمومی

در این حوزه قانون برای اصلاح مجرمین و تناسب جرم و مجازات و رعایت اصل فردی کردن مجازات، دایره اختیارات مقامات قضایی را در اعمال کیفیات مخففه در تخفیف و تبدیل مجازات بخصوص مجازات حبس به مجازات دیگر که در ماده ۳۷ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ محدودیتی وجود داشت این محدودیت ها با این قانون اصلاحیه برداشته شده است. یا در تعدد و تکرار جرم که اعمال تشدید مجازات الزامی می باشد، قانون اصلاحی تعزیرات تا حدودی الزام در تشدید مجازات در وضعیت تعدد و تکرار جرم را برداشته و در اختیار مقام قضایی با وجود شرایطی قائل شده است و حتی اجازه اعمال تخفیف مجازات در حالات تعدد و تکرار جرم را پیش بینی می نماید. قانون مذکور دایره تعلیق اجرای مجازات را توسعه می دهد و حتی بخشی از جرایم علیه امنیت داخلی و خارجی و جرایم کلاهبرداری و در حکم کلاهبرداری را با لحاظ میزان کلاهبرداری تا مبلغ یکصد میلیون تومان، امکان استفاده از تعلیق اجرای مجازات را فراهم می نماید. و همچنین دایره استفاده از نظام نیمه آزادی و نظارت الکترونیکی را برای محکومین به حبس را توسعه می دهد.

بند سوم: در حوزه حقوق جزای اختصاصی

قانون اصلاحات تعزیرات ۹۹ جهت کاهش جمعیت زندانیان و صرفه جویی در هزینه های بودجه عمومی کشور، حداقل و حداکثر مجازات های حبس جرایم قابل گذشت را به نصف کاهش می دهد. مثلاً؛ در صورتی که جرم خیانت در امانت مطابق ماده ۶۷۴ قانون تعزیرات مجازات حبس از ۶ ماه تا ۳ سال بود با اصلاحات \ قانون اخیر التصویب به ۳ ماه تا ۱/۵ سال حبس کاهش پیدا کرده است. مجازات حبس جرایم ماده ۶۱۴ (ایراد ضرب و جرح عمدی به استثنای تبصره آن) و آدم ربایی (ماده ۶۲۱) را کاهش داده و مجازات حبس جرم توهین به اشخاص عادی (ماده ۶۰۸) و افترا (ماده ۶۹۷) را به جزای نقدی تبدیل و تغییر نموده است مجازات تمام جرایمی که حبس ابد غیر حدی دارند را به مجازات حبس درجه یک (یعنی حبس بیش از ۲۵ سال) تغییر نموده است. برای نمونه؛ مجازات حبس ابدی که در مورد جرایم

مواد مخدر در قوانین جزایی وجود داشت به مجازات حبس بیش از ۲۵ سال تغییر پیدا کرده است. نکته مهمی که در قانون اخیر مورد اشاره واقع شده است، این است که قضات در اعمال مجازات حبس باید حداقل مجازات حبس را ملاک قرار بدهند و در صورتی که قصد اعمال مجازات حبس بیش از حداقل را بر مرتکب دارند، حتما علت افزایش مجازات حبس بیش از حداقل قانونی را در دادنامه ذکر نماید در غیر اینصورت این موضوع علاوه بر تخلف انتظامی درجه ۴ برای مقام قضایی، از موجبات نقض دادنامه در مرجع عالی می باشد. قانون کاهش مجازات حبس تعزیری در مورخ ۱۳۹۹/۳/۲۳ از سوی رییس جمهور وقت ابلاغ شد و مطابق با ماده ۴ قانون مدنی ظرف ۱۵ روز پس از انتشار در روزنامه رسمی لازم الاجرا می باشد. بدیهی است مستند به بند ب ماده ۱۰ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ محکومین که اصلاح قانون مذکور به نفع آنها می باشد، حق درخواست تخفیف یا تبدیل مجازات از دادگاه صادر کننده حکم قطعی را دارند و قضات اجرای احکام وظیفه دارند از دادگاه صادر کننده حکم قطعی، تخفیف مجازات محکومین را درخواست کنند.

بخش سوم: ابهامات موجود در تعزیرات ۹۹

بند اول: ماده ۶۱۴ تعزیرات ۹۹

مجازات حبس موضوع ماده (۶۱۴) قانون مجازات اسلامی (به استثنای تبصره آن) به حبس درجه شش؛ مجازات تبعی این جرم در قانون قبلی دو سال حبس بود که در قانون جدید حذف شده است.

بند دوم: ماده ۶۲۱ تعزیرات ۹۹

بر اساس قانون تعزیرات ۹۹؛ مجازات حبس موضوع ماده (۶۲۱) قانون، اگر جرم آدم ربایی به عنف یا تهدید ارتکاب پیدا کنند مرتکب به حبس درجه چهار و در غیر این صورت به حبس درجه پنج محکوم می شود. تبصره ماده (۶۲۱) قانون، نسخ و در مورد شروع به جرم آن بر اساس ماده (۱۲۲) قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ جرم ایراد ضرب و جرح عمدی موجب نقصان یا شکستن یا از کار افتادن عضو یا منتهی به مرض دائمی یا فقدان یا نقص یکی از حواس یا منافع با زوال عقل مجنی علیه در مواردی که قصاص ممکن نیست و اقدام وی موجب اخلال در نظم و صیانت و امنیت جامعه می شود یا بیم تجری مرتکب یا دیگران می رود.

بند سوم: شروع به جرم آدم ربایی

مجازات معاون جرم آدم ربایی در جایی که مجازات مباشر جرم حبس درجه چهار می باشد، حبس درجه پنج و در جایی که حبس درجه پنج باشد، حبس یا شلاق یا جزای نقدی درجه شش می باشد. در مورد جرم آدم ربایی است که مجازات آن ۵ تا ۱۵ سال حبس می باشد بر اساس قانون جزا اگر که ربایش با عنف یا تهدید باشد مرتکب به حبس درجه ۴ یعنی ۵ تا ۱۰ سال و در غیر این صورت به حبس درجه ۵ که مجازات آن ۲ تا ۵ سال حبس است محکوم خواهد شد. ملاحظه می شود که موارد مشدده در ماده ۶۲۱ ق.م.ا اصلاحی ۹۹ نسخ شده است؛ علی ایحال فقط زمانی که آدمربایی به عنف یا تهدید صورت گرفته است؛ مجازات آن شدید تر خواهد بود. در این بند برای سنین زیر ۱۵ سال حذف شده است و قاضی در صورت آسیب جسمی و حیثیتی قاضی اعمال قانون می نماید. اشد مجازات در این بند به ده سال تقلیل یافته است در صورتی که حداقل آن (۵ سال) تغییر ننموده است. ماده ۲۵ قانون مجازات اسلامی به عنوان قانون تبعی با این بند ارتباط مستقیم دارد که مجازاتهای آن به حبس درجه ۴ تغییر پیدا کرده است. اما مجازاتهای تبعی با تغییر این بند تغییری نکرده است. دادگاه رسیدگی به این جرم در قانون قبل دادگاه کیفری ۱ بود که با اصلاحات سال ۹۹ به دادگاه کیفری ۲ تغییر کرده است و این دادگاه صالح به رسیدگی به این جرم است.

بند چهارم: طبق ماده ۳۰۲ قانون کیفری (دادگاه کیفری ۱)

ماده ۳۰۲ قانون آیین دادرسی کیفری به جرائم زیر در دادگاه کیفری یک رسیدگی می شود:

الف - جرائم موجب مجازات سلب حیات

ب - جرائم موجب حبس ابد

پ - جرائم موجب مجازات قطع عضو یا جنایات عمدی علیه تمامیت جسمانی با میزان نصف

دیه کامل با بیش از آن

ت - جرائم موجب مجازات تعزیری درجه سه و بالاتر

ث - جرائم سیاسی و مطبوعاتی

- ماده ۳۰۱ (دادگاه کیفری ۲)

بر اساس ماده ۳۰۱ قانون آیین دادرسی کیفری دادگاه کیفری دو صلاح به رسیدگی به کلیه ی جرائم را دارد، مگر آنچه به موجب قانون در صلاحیت مرجع دیگری است.

بند پنجم: اطاله دادرسی

در مورد اطاله دادرسی می توان چنین بیان نمود؛ در صورتی که جرم های تعزیری قبل از تاریخ تصویب قانون کاهش مجازات های حبس تعزیری ۱۳۹۹ ارتکاب یابد و با توجه به اینکه رسیدگی در دادگاه کیفری یک در دو مرحله جلسه مقدماتی و جلسه رسیدگی صورت می گیرد فرض را بر این است که جلسه مقدماتی مجرم در دادگاه کیفری قبل از تصویب این قانون برگزار شود. در نتیجه ادامه دادرسی در دادگاه کیفری ۲ ادامه پیدا می کند اما اگر در مرحله رسیدگی در دادگاه کیفری ۱ باشد در همان دادگاه ادامه می یابد.

بند ششم: ماده (۲۳) قانون مجازات اسلامی

صدر ماده ۲۳ ق.م.ا با کاهش حبس منافات دارد. اگر متهم مرتکب یکی از مجازات های هشت گانه تعزیری شود مجازات تکمیلی در صورت تشخیص قاضی بر وی اعمال خواهد شد که در واقع این ماده مجازات را افزایش داده است در حالی که قانون کاهش حبس های تعزیری به منظور کاهش مجازات ها تصویب شده است و ماده مذکور با هدف قانون تناقض دارد.

بند هفتم: ماده ۱۱ قانون کاهش مجازات حبس تعزیری

با توجه به بررسی های صورت گرفته و مفاد ذکر شده در قانون این ابهام وجود دارد که تعداد بسیار زیادی از تخلفات امروزه در دنیا از طریق رایانه رخ می دهد در مورد کلاهبرداری های رایانه ای و مجازات های آن، قانون تعزیرات ۹۹ سکوت کرده است و با عنایت به ماده ۱۰۳ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ در صورتی که از مجازاتی در قانون نام برده نشود. آن جرم غیر قابل گذشت می باشد. در نتیجه از آنجا که قانونگذار از جرایم کلاهبرداری رایانه ای در قانون کاهش مجازات حبس تعزیری نام نبرده است این جرم غیر قابل گذشت می باشد.

مطابق با ماده ۱۱ قانون کاهش مجازات حبس تعزیری هم جرم خیانت در امانت به عنوان جرم قابل گذشت می باشد و با عنایت به قانون مرور زمان شکایت و فرصت شکایت بر طبق ماده ۱۰۶ تبدیل به یک سال می شود از تاریخ اطلاع از وقوع جرم و با عنایت به بند پ ماده ۱۰۵

قانون مجازات ۱۳۹۲ شاکی در باب شکایت خیانت در امانت ۵ سال برای اقدام به شکایت

زمان دارد. و این جا این ابهام مطرح می شود: اگر شخصی در سال های قبل از تصویب قانون کاهش حبس تعزیری مرتکب این جرم شود و شاکی از مرتکب شکایت نکند در حالی که ۵ سال فرصت داشته است؛ بر اساس قانون جدید تعزیرات ۹۹ حق شکایت کیفری بر علیه مرتکب را از دست می دهد و با این اوصاف بنظر می رسد سقوط حق شکایت بدور از عدالت است.

بخش چهارم: بررسی بخش نامه شماره ۹۰۰۰/۶۴۱۶۹/۱۰۰ - ۱۳۹۸/۵/۲۸

با توجه به اهمیت صلح و سازش و نقش آن در احقاق حق و پیشگیری از اطاله دادرسی و با توجه به تکلیف مقرر در ماده ۱۹۲ قانون آیین دادرسی کیفری و ماده ۱۸۸ قانون آیین دادرسی دادگاههای عمومی و انقلاب در امور مدنی مبنی بر سعی و تلاش در جهت ایجاد صلح و سازش بین طرفین پرونده و با توجه به مفاد ماده ۱۱ قانون شوراهای حل اختلاف و فراهم آوردن زمینه تحقق ماده ۸ این قانون، لازم است دادستان ها و دیگر مقامات قضایی به ویژه مقام ارجاع پرونده به شرح زیر اقدام کنند:

۱- در تمام جرایم قابل گذشت موضوع ماده ۱۰۴ قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ (جرایم مندرج در قسمت اخیر ماده (۵۹۶) و مواد (۶۰۸)، (۶۲۲)، (۶۳۲)، (۶۳۳)، (۶۴۲)، (۶۴۸)، (۶۶۸)، (۶۶۹)، (۶۷۶)، (۶۷۷)، (۶۷۹)، (۶۸۲)، (۶۸۴)، (۶۸۵)، (۶۹۰)، (۶۹۲)، (۶۹۴)، (۶۹۷)، (۶۹۸)، (۶۹۹) و (۷۰۰) از کتاب پنجم تعزیرات) مانند توهین به افراد، تهدید و تصرف عدوانی و جرایم قابل گذشت موضوع دیگر قوانین، پرونده با لحاظ ترتیباتی جهت حفظ ادله جرم و رعایت حقوق شاکی، نظم عمومی و در صورت ضرورت انجام تحقیقات لازم، قبل از ثبت در دادسرا، دادگاه های عمومی بخش و یا محاکم کیفری دو، جهت میانجی گری و ایجاد صلح و سازش به شورای حل اختلاف ارسال شود. در صورت حصول سازش، مراتب سازش طرفین و گذشت شاکی صورت مجلس شده و پرونده در شورا بایگانی می شود و در این صورت دادسرا با تکلیفی مواجه نیست. (روزنامه رسمی، ۱۳۹۸)

بر اساس ماده ۳ تبصره ۶ ماده ۱۹ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ در مقام بیان درجه بندی جرایم می باشد و جرایم تعزیری را به ۸ درجه تقسیم می نماید.

مجازاتهای درجه ۱، شامل حبس بیش از ۲۵ سال می شود و همگونه ملاحظه می شود حبس ابد در هیچ یک از درجات وجود ندارد. به موجب تبصره جدید که قانون تقلیل مجازاتهای حبس تعزیری مصوب ۱۳۹۹/۲/۲۳ به ماده ۱۹ ق.م.ا مصوب ۱۳۹۲ اضافه کرده؛ تمام حبس های ابد غیر حدی مقرر در قانون به حبس درجه یک تبدیل خواهند شد.

با توجه به فحوای ماده مذکور حبس ابد دو نوع تقسیم شده است:

✓ دسته اول؛ حبس های ابد که مجازات حدود می باشند؛ همانند مجازات سرقت حدی در صورت تکرار برای بار سوم، موضوع بند «ب» ماده ۲۷۸ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲

✓ دسته دوم؛ حبس ابد غیر حدی (تعزیری): همانند ارتشا و اختلاس و کلاهبرداری به صورت شبکه ای موضوع ماده ۴ قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشا و اختلاس و کلاهبرداری و یا مجازاتهای حبس ابد مقرر در قانون مبارزه با مواد مخدر. بر این اساس هر جا حبس ابد حدی باشد؛ مثل بند «ب» ماده ۲۷۸ ق.م.ا که بیان شد؛ مشمول درجه بندی ماده ۱۹ ق.م.ا قرار نخواهد گرفت و حبس های ابد تعزیری همگی درجه ۱ می باشند.

با توجه به مطالب فوق الذکر حبس های ابد مشمول آزادی مشروط نخواهند شد و از این رو ابهام دارد.

نتیجه گیری

قانون اصلاحی تعزیرات تا حدودی الزام در تشدید مجازات در وضعیت تعدد و تکرار جرم را برداشته و در اختیار مقام قضایی با وجود شرایطی قائل شده است و حتی اجازه اعمال تخفیف مجازات در حالات تعدد و تکرار جرم را پیش بینی می نماید. مجازات حبس ابدی که در مورد جرایم مواد مخدر در قوانین جزایی وجود داشت به مجازات حبس بیش از ۲۵ سال تغییر پیدا کرده است. نکته مهمی که در قانون اخیر مورد اشاره واقع شده است، این است که قضات در اعمال مجازات حبس باید حداقل مجازات حبس را ملاک قرار بدهند و در صورتی که قصد اعمال مجازات حبس بیش از حداقل را بر مرتکب دارند، حتما علت افزایش مجازات

حبس بیش از حداقل قانونی را در دادنامه ذکر نماید در غیر اینصورت این موضوع علاوه بر تخلف انتظامی درجه ۴ برای مقام قضایی، از موجبات نقض دادنامه در مرجع عالی می باشد. بنظر نگارنده ابهامات موجود در تعزیرات ۹۹ عبارتند از:

۱. مجازات حبس موضوع ماده ۶۱۴ تعزیرات ۹۹
۲. مجازات حبس موضوع ماده ۶۲۱ تعزیرات ۹۹
۳. شروع به جرم آدم ربایی
۴. صلاحیت دادگاه های کیفری ۱ و ۲ در رسیدگی به جرایم ماده ۳۰۲ ق.م.ا.
۵. اطاله دادرسی
۶. ماده ۲۳ ق.م.ا.
۷. ماده ۱۱ قانون کاهش حبس تعزیری در مورد جرم خیانت در امانت

در متن مقاله دلایل ابهامات به وضوح اشاره شده است.

منابع و مآخذ

الف) کتاب ها و مقالات فارسی

۱. اسدی، احمد، ۱۳۸۶، پیش به سوی جایگزین های نوین: نقدی بر مجازات حبس، چاپ اول، تهران، انتشارات کوهسار
۲. باهری محمد و داور، میرزا علی اکبر خان، ۱۳۹۴، نگرش بر حقوق جزای عمومی، تهران، انتشارات مجد.
۳. ساولانی، اسماعیل ۱۳۹۳ قانون مجازات اسلامی، موسسه مشاهیر مهر دادآفرین، چاپ چهارم
۴. علی آبادی، عبدالحسین، ۱۳۹۲، حقوق جنایی و قوانین جزائی تطبیقی، جلد ۱، تهران: انتشارات فردوسی، چاپ ۵.
۵. شفیعی، محمد سعید، فرهنگد، مجتبی، ۱۳۹۷، مجرمین خطرناک، مطالعه تطبیقی در حقوق کیفری ایران و انگلیس، مطالعات علوم سیاسی، حقوق و فقه، ۱۱ (۲)، ۸۶-۹۶.

ب) کتاب های عربی

۶. ابن عباد، اسماعیل، ۱۴۱۴ ه ق.، المحيط فی اللغة چاپ اول، بیروت، عالم الکتاب
۷. ابن منظور جمال الدین، محمد بن مکرم، ۱۴۱۴ ه ق.، لسان العرب چاپ سوم، بیروت، دار الفکر للطباعة و النشر و التوزیع
۸. ابن منظور، محمد بن مکرم، ۱۴۱۴ ق.، لسان العرب، تصحیح: احمد فارس، بیروت، دارالفکر-دارصادر
۹. راغب اصفهانی، حسین بن محمد، ۱۴۱۲ ق.، مفردات الفاظ القرآن، تصحیح: صفوان عدنان داودی، لبنان- سوریه، دارالعلم-الدارالشامیه
۱۰. شهید ثانی، زین الدین بن علی، ۱۴۱۳ ق.، مسالک الافهام الی تنقیح شرائع الاسلام، قم، مؤسسه المعارف الاسلامیه
۱۱. عوده، عبدالقادر، بی تا، التشريع الجنایی بیروت، دارالکتاب العربی
۱۲. قرشی، سید علی اکبر، ۱۴۱۲ ه ق.، قاموس قرآن چاپ ششم، تهران، دار الکتب

الإسلامیه

۱۳. نجف آبادی منتظری، حسینعلی، ۱۴۰۹ ه.ق.، دراسات فی ولایة الفقیه و فقه الدولة

الإسلامیه چاپ دوم، قم، نشر تفکر

ج) پایان نامه و منابع اینترنتی

۱۴. فداکار، رضا، ۱۴۰۰، رویکرد نوین نظام حقوقی ایران در مورد سزادهی با تکیه بر

قانون کاهش مجازات حبس تعزیری ۹۹، پایان نامه کارشناسی ارشد رشته حقوق

جزا و جرم شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد اردبیل

۱۵. روزنامه رسمی، ۱۳۹۸، بخشنامه در خصوص اهمیت صلح و سازش و نقش آن در

احقاق حق و پیشگیری از اطاله دادرسی شماره ۹۰۰/۶۴۱۶۹/۱۰۰، قابل دسترسی از:

<https://rrk.ir/Laws/ShowLaw.aspx?Code=۱۸۲۰۰>

۱۶. عزتی پور، کیومرث، ۱۳۹۱، مجازات یعنی چی؟، قابل دسترسی از:

<https://www.khabaronline.ir/news/۲۵۹۸۰۹>